

KUR'AN'DA HER KONU VE BİLGİ VAR MI?

- Genel Bir Bakış -

Okt. Dr. Hasan YILMAZ*

ÖZET

Bu makalenin temel hedefi, 'Kur'an'da Her Şeyin Bilgisinin Yer Alıp Almadığı ve Her Konunun Var Olup Olmadığı' meselesini çeşitli yönleriyle incelemektir. Bu çalışma, 'Kur'an'ın Ana Konuları Üzerine Tematik ve Sistematik Bir İnceleme' konulu bir araştırmanın ikinci kısmını oluşturmaktadır.

Kur'an-ı Kerim, 'Allah merkezli' bir dünya görüşü ve varlık tasavvuruna sahip olup, 'Uluhiyet, tevhid, din, ibadet, insan, hidayet' ile ilgili temel konularda detaylı bilgiler vermektedir. Bunun yanında Kur'an'da yer alan diğer bilgiler, ana konuları açıklayan, destekleyen ve ispat eden tali konulardır.

Anahtar Kelimeler: Kur'an, Tefsir, Bilimsel Tefsir, Amaç Konular, Araç Konular.

ABSTRACT

is All Thema And Knowledge in The Qur'an?

- A General Outlook -

The main aim of this article is examine the matter of "Is All Thema and Knowledge in the Qur'an? – A General Outlook -" in various dimensions. This study is the second part of an investigation that focused "A Thematic and Systematic Examination on Major Themes of the Qur'an".

The Qur'an's weltanschauung and existence conception is theocentric world-view. The Qur'an gives detailed knowledges related "Divinity, the unity of God, religion, worship, human, the right way" main themes. In addition to this, the other knowledges that take part in the Qur'an are secondary themes that explains, contributes and demonstrates the major themes.

Key Words: Qur'an, Interpretation, Scientific Interpretation, Focus Themes, Secondary Themes.

* Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı (e-posta: hasyil70@atauni.edu.tr).

Giriş

Kur'an-ı Kerim, 'Allah merkezli (Theosentrik)' bir dünya görüşü ve varlık tasavvuruna sahip olup, 'Uluhiyet, tevhid, din, ibadet, insan, hidayet' ile ilgili temel konularda detaylı bilgiler vermektedir. Bunun yanında Kur'an'da yer alan diğer bilgiler, ana konuları açıklayan, destekleyen ve ispat eden tali konulardır. Bu anlamda Kur'ani bilgileri, *amaç ve araç bilgiler veya konular* olarak tasnif etmek mümkündür. Kur'an'ın temel hedefi eğitim, ıslah, hidayet ve bilgilendirmek suretiyle insanlara yol göstermektir. Diğer bilgiler, ana konuları açıklama ve desteklemeye yarayan tali unsurlardır. Amaç konu ise, Kur'an'ın dünya görüşü, varlık tasavvuru açısından 'Allah-insan, Allah-alem, insan-Allah, insan-alem, insan-insan ve abd-mabud ilişkisi'nden ibarettir. Bir başka deyişle, 'İtikad, tevhid, ahlak, hukuk, beşeri, toplumsal ilişkiler, ibadet ve salih amel' gibi konular, amaç konu ekseninde değerlendirilmesi gereken konulardır.

Burada üzerinde durulması ve açıklığa kavuşturulması gereken, 'Kur'an'da her şeyin bilgisinin var olup olmadığı, Kur'an muhtevasının her konuyu içerip içermediği' meselesidir. Bu 'bilimsel tefsir' yönelişi veya 'bilimsel yorumlama yöntemi' çerçevesinde 'Kur'an muhtevası - Bilim' ilişkisi üzerinde durmak gerekmektedir.

Bu bağlamda, meşhur müfessir Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, Bakara suresi 28-29. ayetlerine dayanarak, ilgili ayetlerin tefsirine giriş sadedinde, 'Kur'an'da her şeyin bilgisinin ve her konunun var olduğu' düşüncesini şu şekilde izah etmektedir:

"Bu iki ayette¹, bütün Dünya ve Ahiret ilimleri münderiçtir. Hayat, cereyanı hayat, gaye-i hayat gösteriliyor. Hilkat-i insaniyenin nazarı ilahideki kıymeti anlatılıyor. İnsanın arz-u sema hepsinden hakkı intifai tescil ediliyor. Delaili hilkat-ü halik icmal ediliyor. Hilkat-i Hak, rahmaniyeti Hak, minneti Hak ispat olunuyor. Hasılı ruh-ı beşer zeminden asumana, mahsustan makule yükseltiliyor ve bu hakaik karşısında küfür ve küfrana nasıl sapılabileceği bir istifhamı inkari ile soruluyor ki bu iltifattaki

¹ Bu ayetlerin mealleri şöyledir: "Ey kafirler! Siz ölü iken sizi dirilten (dünyaya getirip hayat veren) Allah'ı nasıl inkar ediyorsunuz? Sonra O, sizi öldürecek, tekrar sizi diriltecek ve sonunda O'na döndürüleceksiniz. O, yerde ne varsa hepsini sizin için yarattı. Sonra semaya yöneldi, onu yedi kat olarak yaratıp düzenledi. O (Allah), her şeyi hakkıyla bilendir" (Bakara, 28-29).

*belagatin, nezahetin, ulviyetin, ilmiyetin, hakikatin, ahlakıyetin parlaklığına ve letafetine hayran olmamak kabil değildir*².

1. Kur'an'da Her Konu ve Bilgi Var mı?

'Kur'an'da her bilginin var olduğu veya Kur'an'da her şeyin, her konunun yer aldığı³ tezini savunanlar, görüşlerini desteklemek amacıyla ilgili ayet (En'am, 59) ve çeşitli rivayetler yanında; En'am, 38; Yusuf, 111; Nahl, 89; Kehf, 109. ayetlerine de sık sık atıfta bulunmaktadır.

Bu konunun pek çok boyutu vardır. Burada bir yorum sorununun var olduğu düşünülmektedir. Çünkü bu düşünce, doğrudan ayetlerin lafızlarından değil, lafızların yorumu⁴ sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, Kur'an-bilim, Kur'an-evren münasebeti⁵ çeşitli yönleriyle yeniden irdelenmeli ve bir sonuca ulaşılmalıdır. Kur'an'da her şeyin bilgisinin ve her konunun var olduğu tezinin, bilimsel yorumlama yöntemi veya ilmi tefsir hareketi ile bağlantı düzeyi tespit edilerek, açıklığı kavuşturulması gerekmektedir.

Bilimsel tefsirin temeli, Kur'an'da her bilginin, kevnî açıklamaların ve gelişmelerin açık delaletlerle veya zımnen var olduğu fikrine dayanmaktadır. Bilimsel yönelişin mahiyeti ve metodolojisinin sahih bir biçimde tespit edilmesi, kanaatimize göre bir gerekliliktir. Kur'an'ın mahiyeti, merkezi fikri, dünya görüşü ve ana gayesi bu konuda da daima göz önünde bulundurulmalıdır.

Bu çerçevede anlamlandırma ve yorumlar ortaya konulmalıdır. Zira Kur'an-ı Kerim, bir bilim kitabı veya bir ansiklopedi değildir. Alemden sık sık söz etmesine rağmen Kur'an bir kozmoloji, matematik veya fen bilimleri kitabı gibi ele alınamaz. Kur'an kendine özgü anlatım yöntemine göre, diğer kitaplardan farklı olarak

² Yazır, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur'an Dili*, Eser Neşriyat, İstanbul-1982, I, 284-285. İlgili ayetlerin tefsiri için ayrıca bkz. I, 285-295.

³ 'Kur'an'dan İstinbat Edilen İlimler' konusu ile ilgili çeşitli tasnifler hakkında geniş bilgi ve açıklama için bkz. ez-Zerkeşi, Bedruddin Muhammed b. Abdillâh, *el-Burhan fi Ulumi'l-Kur'an*, neşr. Muhammed Ebu'l-Fadl İbrahim, el-Mektebetu'l-Asriyye, Beyrut-1972, I, 16-21; es-Suyuti, Celaluddin Abdurrahman, *el-İtkan fi Ulumi'l-Kur'an*, neşr. Mustafa Dib el-Buga, Daru İbn Kesir, Beyrut-1993, II, 1025-1040.

⁴ 'Nass-Yorum' ilişkisinin çeşitli boyutlarına dair geniş bilgi ve değerlendirme için bkz. Akdemir, Salih, "Nas ve Yorum İlişkisi", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları Ve Problemleri Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat F. Yay., Samsun-1989, s. 525-538; Erten, Mevlüt, *Nass-Yorum İlişkisi*, (Basılmamış Doktora Tezi), AÜSBE., Ankara-1998.

⁵ 'Kur'an-Bilim' ilişkisinin çeşitli boyutlarına dair değerlendirme ve analiz için bkz. ez-Zerkani, Muhammed Abdu'l-Azim, *Menahilu'l-Irfan fi Ulumi'l-Kur'an*, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut-1988, II, 379-387.

ayrıntılardan uzak, genel ilkeler ve sonuçlara ait çeşitli bilgilere yer vermektedir. Yalnız bilgi objesi değil, aynı zamanda iman ve teslimiyet objesidir. Muhtevasında yer alan çeşitli bilgiler, sadece insanın sahip olduğu potansiyelin bütün yönlerini değil, aynı zamanda insanlığın geçmişteki kolektif tecrübelerinin değişik yönlerini ihtiva etmekte ve bu nedenle de insanlığın bütününe uygulanabilir prensipleri içermektedir.

"Konu ve mazmunların çokluğu açısından da Kur'an kendi kategorisinde eşsizdir. Diğer kitaplar tarih, edebiyat, felsefe, bilim veya fen konulu olup bunların her biri kendisine özgü sınırlı alanlarda yazılmıştır. Ancak Kur'an-ı Kerim'de ise yaklaşık olarak tüm bu konuları içeren bir kapsamlılık bulmaktayız. Hatta öyle ki bazı kimseler, En'am suresinin 59. ayetini⁶, ayetin mefhumuna ve bu bağlamda, muteber müfessirlerin istinbatına aykırı bir şekilde; 'tasavvur edebileceğimiz ve isteyeceğimiz her konu, yaş-kuru her şey hikmetli bir şekilde Kur'an'da yer almaktadır' görüşünü dile getirmişlerdir. Ancak yine de Kur'an-ı Kerim'de her konuya ilişkin bir örnek veya en azından bir değini bulunmaktadır, denilebilir. Kur'an'da; din, Allah ve ahiretin yanı sıra felsefi konular, ahlaki öğütler ile asırlar boyunca mütekellimler, arifler ve fıkıhçılarımızın gözünde Kur'an'ın tek amacı ve dayanak noktası olarak algılanmış olan ahkâmın yanında, bunlardan daha fazla oranda evren ve evrenin çeşitli parçaları üzerinde durulmaktadır"⁷.

Kur'an'da çeşitli konulara ve peygamber kıssalarına çokça yer verilmesi, Kur'an'ın indiriliş hedefini gerçekleştirilmeye matuf bir vasıta olmak durumundadır. Kıssaların Kur'an'da varlık nedeni ve amacı, Kur'an'ın genel amacı ile bir paralellik arz etmektedir. Başka bir ifadeyle, Kur'an'ın amacı ne ise, Kur'an kıssalarıyla

⁶ İlgili ayetin meali şöyledir: "O'nun (Allah'ın) yanında, hakkında hiç kimsenin bilgi sahibi olmadığı gaybın anahtarları vardır. O, karada ve denizde olanı bilir. Düşen her yaprağı ve yerin karanlıkları içindeki taneleri bilir. Kuru ve yaş ne varsa hepsi apaçık bir kitaptadır (fi kitabın mubin)" (En'am, 59). Kur'an muhtevasının epistemolojik taksimi bağlamında "Kur'an'da her şeyin bilgisinin var olduğu ve Kur'an muhtevasının her konuyu içerdiği" tezine eleştirel bir yaklaşımı konu edinen ve delillerini ortaya koyarak tartışmaya açan içerikli bir makale için bkz. Çalışkan, İsmail, "Kur'an Muhtevasının Epistemolojik Taksimi-Kur'an'da Her Bilginin Var Olduğu Söylemine Eleştirel Bir Yaklaşım", *Cumhuriyet Ü. İlahiyat F. Der.*, 2003, VII/1, s. 235-248. Bu çalışmamızda referans olarak çokça yararlandığımız ve atıfta bulunduğumuz bu makalenin tamamı konu açısından önemlidir. Ayrıca ilgili tezin İslam düşünce ve tefsir geleneğindeki izdüşümlerine, bilimsel yorumlama yönteminin Kur'ani temellerine din-akıl / bilim birlikteliği, bilimin sunduğu veriler ışığında Kur'an'ın yeniden yorumlanması fikri, ilmi tefsir yönelişi ile bağlantısı oranında eleştirel bir bakış açısıyla değini muhtevale bir doktora tezi için bkz. Demir, Şehmus, *Kur'an'ın Yeniden Yorumlanması-Batı'yla Münasebetin Kur'an Yorumuna Yansımaları*, İnsan Yay., İstanbul-2002, s. 77-107.

⁷ Bu tespit ve tahlil için bkz. Bazergan, Mehdi, *Kur'an'ın Nüzul Süreci*, çev. Yasin Demirkıran-Muhammed Feyzullah, Fecr Yay., Ankara-1998, s. 17-18, 161-163, 165-170.

gerçekleştirilmek istenen hedef de odur⁸. Kıssaların Kur'an-ı Kerim'de önemli yekun teşkil ettiği bilinen bir gerçektir.

Kıssaların oranı ile ilgili çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bu görüşlerin ortaya koyduğu oran aralığı, dörtte üç ile dörtte bir arasında değişmektedir. İlgili görüş farklılığı da, neye kıssa denildiğinden kaynaklanmaktadır. Bu çerçevede kıssanın anlam alanını oldukça geniş tutanlar, bu oranın dörtte üç düzeyinde olduğunu ifade etmektedirler. Kıssanın anlamını daha dar bir çerçevede tutanlar ise, bu oranın dörtte bir düzeyinde olduğunu belirtmektedirler. Ancak bu görüş sahiplerinin tümünün ortak olarak kabul ettiği bir husus, Kur'an-ı Kerim'in önemli ve büyük bir kısmının kıssalardan oluştuğu⁹ gerçeğidir. Bununla birlikte Kur'an, bir tarih ve kronoloji kitabı görünümü arzmemektedir. Kıssalarla ilgili ayrıntılı tarih ve kronoloji bilgisine yer vermemektedir. Kur'an'ın amacı tarih bilgisi sunmak değildir. Diğer dörtte bir veya üçte birlik kısmında ise çeşitli konular ve bilgiler yer almaktadır.

Bu anlamda Kur'an muhtevasının çok genel bir tasnife göre itikadi, ahlaki, ameli (ibadet ve ahkam), tarihi (peygamber kıssaları) ve ilmi (tabiat varlıkları ve olayları) konulardan müteşekkil bir yapıya sahip olduğunu belirtmek mümkündür. Başka bir ifadeyle, Kur'an ayetleri, bilgilendirme amaçlı ve yönlendirme, uyarma, teşvik amaçlı ayetler olarak tasnif edilebilir. Bu çerçevede Allah ile insan, Allah ile alem münasebetlerine, inanç ve ibadetlerin tamamına, ahlak ve sosyal hayatın / muamelatın bazı yönlerine ilişkin ayetler bilgilendirme amaçlı ayetlerdir. Bunun yanında insan ile insan ve insan ile alem ilişkilerini¹⁰ belirleyerek düzenlemeye yönelik olan bütün ayetler de yönlendirme, uyarma ve teşvik amaçlı ayetlerdir.

Son tahlilde Kur'an, ayrıntılar kitabı değil, ilkeler kitabıdır. Çünkü Kur'an'da yer alan çeşitli bilgiler, tabiattaki eşyanın ve varlıkların nasıllığından çok niçin

⁸ ez-Zuhayli, Vehbe, *el-Kıssatu'l-Kur'aniyye*, Darul-Hayr, Beyrut-1992, s. 15; Yıldırım, Suat, "Kur'an-ı Kerimde Kıssalar", *Atatürk Ü. İslami İlimler F. Der.*, 1979/3, s. 40; Şengül, İdris, *Kur'an Kıssaları Üzerine*, Işık Yay., İzmir-1994, s. 278; a.m.f., "Kur'an Mesajını Ulaştırma Kıssaların Önemi", *I. Kur'an Sempozyumu*, Bilgi Vakfı Yay., Ankara-1994, s. 137; Aydın, Mehmet S.-Dumlu, Ömer, *Ana Konularıyla Kur'an*, editör. Ömer Dumlu, Anadolu Üniv. Yay., Eskişehir-2004, s. 205-208.

⁹ el-Gazali, Ebu Hamid Muhammed, *Cevahiru'l-Kur'an*, Darul-Afaki'l-Cedide, Beyrut-1981, s. 14-15; Yıldırım, "Kur'an-ı Kerimde Kıssalar", s. 37; Aydın-Dumlu, s. 203-212; Özsoy, Ömer-Güler, İlhami, *Konularına Göre Kur'an (Sistematik Kur'an Fihristi)*, Fecr Yay., Ankara-2001, s. XXI, 565, 693, 725, 829.

¹⁰ Albayrak, Halis, *Tefsir Usulü-Yöntem, Ana Konular, İlkeler, Teklifler*, Şule Yay., İstanbul-1998, s. 71-88; Özsoy-Güler, s. IX-XVI; Serinsu, Ahmet Nedim, *Kur'an Nedir? -İnsanın Anlam Arayışı*, Şule Yay., İstanbul-1999, s. 88-96; Çalışkan, s. 235-248; Sert, Hüseyin Emin, "Kur'an-ı Kerim'deki Konuların Tasnifi Üzerine Bir Deneme", *Fırat Ü. İlahiyat F. Der.*, 1996/1, s. 255-286.

bulduğunu açıklamaktadır. Bunu ortaya çıkarmak, keşfetmek ise insanlara ait bir görev ve sorumluluktur. Kur'an eğitim, ıslah, din ve hidayet kitabıdır. Öncelikli hedefi ise din ve hidayetle alakalı çeşitli konuları açıklamaktır¹¹. O, bir tedris kitabı değil, tezkir kitabıdır. Kur'an-ı Kerim Allah'ın insanlar, müminler için bir rahmeti ve ihsanıdır. Bu ihsandan, rahmet kaynağından yerinde yararlanmasını bilmek, Kur'an'ı sıhatli anlamaktan ve yorumlamaktan geçer. 'Bilimsel yorumlama yöntemi' için de aynı kural geçerlidir¹².

Kur'an'ın amaç konuları ve hedefi dışında kalan evren, bilim ile ilgili konular ise araç konularıdır. Araç mahiyetindeki bu ve benzeri konular, amaç konular haline getirilmemelidir. Araç konular, amaç durumundaki konuların desteklenmesi, izah edilmesi ve bunlar hakkında sağlıklı bir bakış açısının oluşması için Kur'an'da yer alır, hedef olarak seçilmemiştir. Kuşkusuz insanın alemle ve kainattaki olaylarla ilişkileri, Kur'an'ın temel hedefleri arasında yer alır, ancak evren, evrendeki olayların ve tabiattaki varlıkların bizatihi kendileri öncelikli hedefleri arasında değildir¹³.

¹¹ ez-Zerkani, II, 379-387.

¹² Konu ile ilgili daha geniş bilgi ve değerlendirme için bkz. Cevheri, Tantavi, *el-Cevahir fi Tefsiri'l-Kur'ani'l-Kerim*, Matbaatu Mustafa el-Babi, Mısır-1931, I, 3, 7 vd.; el-Huli, Emin, *Kur'an Tefsirinde Yeni Bir Metod*, çev. Mevlüt Güngör, Kur'an Kitaplığı, İstanbul-1995, s. 37-63; Kırca, Celal, *İlimler ve Yorumlar Açısından Kur'an'a Yönelişler*, Tuğra Neşriyat, İstanbul-1993, s. III-V, VII-XIII, 1-15, 213-235; a.mlf., *Kur'an-ı Kerim ve Modern İlimler*, İstanbul-1982; a.mlf., *Kur'an-ı Kerim'de Fen Bilimleri*, İstanbul-1994; a.mlf., "İlmi Tefsir Ekolünün Problemleri", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları Ve Problemleri Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat F. Yay., Samsun-1989, s. 193-198; Cerrahoğlu, İsmail, *Tefsir Usulü*, TDV. Yay., Ankara-1985, s. 303-311; a.mlf., *Tefsir Tarihi*, Fecr Yay., Ankara-1996, II, 369-407; Yıldırım, Suat, *Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş*, Ensar Neşriyat, İstanbul-1989, s. 177-195, 202-213; Turgut, Ali, *Tefsir Usulü ve Kaynakları*, İFAV. Yay., İstanbul-1991, s. 304-306; Güngör, Mevlüt, *Kur'an Penceresinden İman-Amel-Hayat-Ahret ve Kainat'a Bakış*, Kur'an Kitaplığı, İstanbul-1995, s. 199-224; Fazlur Rahman, *Ana Konularıyla Kur'an*, çev. Alparslan Açıkgeç, Ankara Okulu Yay., Ankara-1999, s. 113; Şimşek, M. Sait, *Kur'an'ın Ana Konuları*, Beyan Yay., İstanbul-1999, s. 9-13, 309; a.mlf., *Günümüz Tefsir Problemleri*, Kitap Dünyası, Konya-tsz., s. 95-117; a.mlf., "İlmi Tefsir Üzerine", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları Ve Problemleri Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat F. Yay., Samsun-1989, s. 199-204; a.mlf., "Tefsir Kitaplarına Eleştirel Bir Yaklaşım", *Tefsirin Dünü ve Bugünü Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat F. Yay., Samsun-1992, s. 89; Yazıcı, İshak, "Kur'an'ın Çizdiği Hedefler Ve Günümüz Tefsir Araştırmalarında Bu Hedefleri Dikkate Almanın Önemi", *Günümüz Din Bilimleri Araştırmaları Ve Problemleri Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat F. Yay., Samsun-1989, s. 485-490; a.mlf., "Kur'an'ın Yorumlanmasındaki Temel Prensipler", *Tefsirin Dünü ve Bugünü Sempozyumu*, Ondokuz Mayıs Ü. İlahiyat F. Yay., Samsun-1992, s. 140; Cündioğlu, Dücane, "Tefsir'de Helenizm 'Bilimsel Tefsir' Zaafı ve Eleştirisi", *Bilgi ve Hikmet*, 1993/4, s. 148-176; Demirci, Muhsin, *Kur'an'ın Temel Konuları*, İFAV. Yay., İstanbul-2003, s. 63-86; Aydın-Dumlu, s. 41-54; Özsoy-Güler, s. 1 vd..

¹³ ez-Zerkani, II, 379-384.

Kur'an üzerine yaptığı semantik çalışmalarıyla tanınan Japon asıllı dilbilimci Toshihiko Izutsu, semantik açıdan Kur'an'ın dünya görüşünün 'zıtlık prensibi' üzerine kurulu olduğunu vurgulayarak şu gerçeği ifade eder:

"... Kur'an düşüncesi, her biri özel bir semantik alan teşkil eden birbirine zit birçok fikirlerin üzerinde kurulu, büyük bir multi-strata sistemdir. Semantik olarak biz bu kutuplara 'odak-kelime' diyoruz. Hasılı semantik açıdan Kur'an düşüncesi, 'zıtlık prensibi' üzerine kurulmuştur. Bu manada en önemli 'zıtlık', Allah ile insan arasındaki münasebet meydana getirmiştir. İşte taşıdığı bu özel önemden dolayı insan, Allah kavramı karşısında ikinci bir kutup teşkil etmektedir. (Allah'ın zıddı manasında değil, taşıdığı önem dolayısıyla Allah karşısında bir kutup olmaktadır. En büyük önemi taşıyan kutup Allah ise, diğeri de insandır). Kur'an düşünce sistemi bir daire şeklinde gösterilebilir. Dairenin iki yanında birbirine zit iki esas nokta vardır. Biri dairenin üstünde (Allah), öteki altındadır (İnsan)"¹⁴.

Kur'an-ı Kerim, Allah ve insana yer vermektedir. Allah meselesi üzerinde durduğu gibi, insanın mahiyeti, ruhi durumu, görevleri vs. Kur'an'ın temel konularıdır. Bu açıklama ve ifadelerin ışığında şu gerçeği vurgulamak mümkündür. 'Kur'an'ın Ana Konuları' şu iki kavramda temerküz etmektedir: Allah ve İnsan... Tevhid, Uluhiyet, Rububiyet ve Ubudiyettir. İnsan, insanın ilgili olduğu varlıklar, bunlarla münasebetleri, psikolojik yapısı, görevleri, kurtuluşu gibi oluşlar ve alanlar... Hülasa Kur'an'da Allah ile insan arasında, kulluk edilen ile kul ve insan ile insan münasebetleri çokça yer almaktadır. Son tahlilde Kur'an'ın Temel Konularını, bütün insanlara bir hidayet rehberi olması itibarıyla de başta uluhiyeti, tevhidi ve inanç esaslarını tanıtmak dan sonra, insanla ilgili hemen hemen her şeyden bahsetmek oluşturmaktadır.

Burada konu ile ilgili çok önemli olduğunu düşündüğümüz şu tespiti de belirtmek yerinde olacaktır:

"Kur'an kendini insan hayatının bütün görünüşlerine, ferdi yahut içtimai bir rehber, bir yol gösterici olarak hasreder. Herkes orada kendisini alakadar eden bir şey bulur. İşte bu inanç ve itikatları, ibadetleri, içtimai hayatı, sosyal kanunları ve diğer ihtiyaçları ile ilgili her şeyi bu kitapta mevcut bulmuştur. Pek tabiidir ki işlenen merkezi konu, saf ve katıksız bir Vahdaniyettir. Tebliğ edilen husus ise, her zaman ve

¹⁴ Izutsu, Toshihiko, *Kur'an'da Allah ve İnsan*, çev. Süleyman Ateş, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul-tsz., s. 92-94. Ayrıca 'Kur'an'ın Temel Konuları' bağlamında 'Allah ile insan arasındaki dört çeşit münasebet' ('Ontolojik, Haberleşme, Rab-kul ve Ahlaki Münasebet') hakkında geniş bilgi ve analiz için bkz. s. 95-96, 152, 244, 305.

değişmez bir şekilde Allah'ın birliği, ölümden sonra gelecek hayat ve Ahiret hayatında elde edilecek bazı mükafatlara mukabil bu dünyada belli bir tutum ve hareket içinde olmaktadır¹⁵.

2. Kur'an'ın Temel Muhtevası-Bilim İlişkisi

Kur'an'ın isim ve sıfatlarına bakıldığında onun, ne bir ansiklopedi ne de herhangi bir bilim kitabı olmadığı görülür. O, Allah'ın insanlar, toplumlar için bir ihsanı, rahmeti ve hidayetidir. İnsanlar için din, eğitim, ıslah, tezkir ve hidayet kitabıdır. Şu halde Kur'an-ı Kerim, bir kozmoloji, matematik veya fen bilimleri kitabı gibi ele alınamaz. O fizik, kimya, tıp, biyoloji, botanik, astronomi vs. gibi salt belli bir bilim dalını ana konu edinen bir bilim kitabı veya çeşitli bilimlerin ayrıntılarıyla yer aldığı bilimler ansiklopedisi değildir. Bu hususun öncelikle bilinmesi gerekir. Ancak Kur'an deneysel ve sosyal bilimlerin alanlarına giren bir çok temel hususa da temas ederek atıflarda bulunur. Bu konulara, evrene ait parçalara doğrudan veya dolaylı olarak işaret eden ve göndermede bulunan birçok ayet¹⁶ bulmak mümkündür¹⁷.

Ancak burada en önemli nokta, Kur'an'ın bu konulara neden ve nasıl yer verdiği sorularıyla gündeme gelmektedir. Kur'an-ı Kerim; yerden, gökten, sudan, hayvanlardan, bitkilerden, insanın kendisi ve benzeri konulardan söz ederken insanı sürekli evren, evrene ait bu kozmik varlıklar üzerinde düşünmeye teşvik etmekte ve düşünmeye sevk etmenin yollarını aramaktadır. Kur'an, evren ve evrene ait bu kozmik realiteleri, Allah'ın birliği gerçeğine ulaştırmada bir araç olarak

¹⁵ Bu tespit ve tasnif için bkz. Hamidullah, Muhammed, *Kur'an-ı Kerim Tarihi*, çev. Salih Tuğ, İFAV, Yay., İstanbul-1993, s. 23-24. Daha geniş bilgi ve açıklama için ayrıca bkz. Mevdudi, Ebu'l-A'la, *Tefhimu'l-Kur'an-Kur'an'ın Anlamı ve Tefsiri*, çev. Muhammed Han Kayani ve Diğerleri, İnsan Yay., İstanbul-1996, I, 15-20, VII, 7-9; a.m.f., *Kur'an'ı Nasıl Anlayalım*, çev. Bekir Karlığa, İşaret Yay., İstanbul-1991, s. 19-33; İzutsu, s. 119; Fazlur Rahman, s. 21-22, 29, 31; Şimşek, *Kur'an'ın Ana Konuları*, s. 17, 25, 41, 69; Demirci, s. 25-26, 29, 40, 89, 110, 287, 297; Aydın-Dumlu, s. 29, 55, 95, 113; Albayrak, *Tefsir Usulü*, s. 71-88; Güngör, s. 25-44; Yıldırım, Suat, *Kur'an'da Uluhiyet*, Kayhan Yay., İstanbul-1987; Ulutürk, Veli, *Kur'an-ı Kerim Allah'ı Nasıl Tanıtıyor?*, Nil Yay., İzmir-1985; Özsoy-Güler, s. 175, 383, 396, 423.

¹⁶ Bakara, 22, 29, 259; Nisa, 1; En'am, 2, 73, 97, 101, 165; A'raf, 10, 34, 185, 189; Yunus, 5, 67, 101; Hud, 61; Yusuf, 109; Ra'd, 3-4, 12; Hicr, 19-20, 22; Nahl, 16, 40; İsrâ, 70; Enbiya, 23, 30-31, 44; Hac, 5, 47; Müminun, 12-14; Nur, 43; Şuara, 80; Neml, 60-61; Ankebut, 20; Rum, 20-21, 25, 54; Lokman, 10; Fatır, 9, 11; Yasin, 34, 36, 38, 71-72, 82; Zümer, 5; Ğafir, 41, 64, 67-69; Fussilet, 9, 11-12; Rahman, 5; Secde, 4-5, 7; Kaf, 6; Zariyat, 49; Mülk, 15; Nebe', 6-11; Kıyame, 8-9; Abese, 24; Tank, 5; Ğaşiye, 17-20.

¹⁷ Bu konuda çeşitli örnek ve kategoriler için bkz. ez-Zerkeşi, I, 16-21; es-Suyuti, II, 1025-1040; ez-Zehabi, Muhammed Hüseyin, *et-Tefsir ve'l-Müfessirin*, Daru'l-Kutubi'l-Hadise, Beyrut-1976, II, 474-484.

kullanmaktadır. Dolayısıyla eşyadan söz edişi, bunlar hakkında bilgi vermenin ötesine geçmekte ve Allah'ın birliği ile ilişkilendirerek amacı bu şekilde belirlemektedir. İnsanın da ilgili nedensellikten hareketle davranışlarını, Yaratıcının kendisinden istediği ve beklediği olumlu ahlaki-dini yönde tanzim etmesini hedeflemektedir.

Asıl amaç, insanların öğüt ve ibret almaları olarak belirginleşmektedir. Kur'an'ın evren, evrene ait unsurlardan söz ederken tabiattaki varlıkların nasıllığı boyutu ile kısmen ilgilenmesi ve özellikle nedeni üzerinde durması¹⁸ göstermektedir ki, bu tür varlıklardan söz edilmesi, insanın yaratılmışlara bakarak eserden hareketle müessire, Yaratana ulaşması, başka bir ifadeyle, düşünsel olarak fizik aleminden fizik ötesi mana alemine geçiş yapabilmesi / yükselebilmesi¹⁹ için bir araçtan öte anlam taşımamaktadır.

Bir başka ifadeyle, Kur'an'ın temel hedefi, eşya ile alakalı sistematik bilgi vermek, bilimsel bir ifade ve dil yapısı kullanmak değildir. Bunlar, Kur'an'ın ana gayesini gerçekleştirmek için amaç değildir. Kur'an metninin ifade, dil yapısı '*tasvir edici*' değil, '*anlam verici / anlam kazandırıcı*' bir özelliğe sahiptir. Dolayısıyla Kur'an'ın eşya, tabiat varlıkları hakkında bilgi verirken bilimsel bir dil ve üslup kullanmadığı görülecektir. Ancak Kur'an'da yer alan kevnî / bilgisel açıklamalarda, bilimin gerçekliği ispatlanan doğru, mutlak verilerine ters düşen herhangi bir şey de yoktur.

Kur'an açısından varlıkların, olayların mana, neden ve amaç yönü daha çok önemlidir. Zira Kur'an içerdiği her şeyi belirli bir noktaya, tevhide göndermede bulunarak anlatır ve ifadelerine de bu yönde bir anlam yükler. Örneğin Kur'an, yağmura değinirken bu fiziksel olayın 'rahmet' boyutuna özellikle vurguda bulunur ve yağmuru 'Allah'ın rahmeti' olarak niteler. Bu örnekten de anlaşılacağı üzere, Kur'an tamamen fiziksel bir olayı, dini alana çekmekte; tevhid ile ilişkilendirmekte; orada

¹⁸ Kırcı, *Kur'an'a Yönelişler*, s. 215. Daha geniş bilgi ve açıklama için ayrıca bkz. s. 213-235; a.mlf., *Kur'an-ı Kerim ve Modern İlimler*, İstanbul-1982; a.mlf., *Kur'an-ı Kerim'de Fen Bilimleri*, İstanbul-1994; a.mlf., "İlmi Tefsir Ekolünün Problemleri", s. 193-198; Şimşek, "İlmi Tefsir Üzerine", s. 199-204; a.mlf., *Günümüz Tefsir Problemleri*, s. 95-117; Yıldırım, *Kur'an-ı Kerim ve Kur'an İlimlerine Giriş*, s. 177-195, 202-213; Yazıcı, "Kur'an'ın Çizdiği Hedefler Ve Günümüz Tefsir Araştırmalarında Bu Hedefleri Dikkate Almanın Önemi", s. 487, 489-490.

¹⁹ İlgili ayetler için bkz. Bakara, 22, 164; Al-i İmran, 190; En'am, 96-99; A'raf, 57-58; Yunus, 5-6, 67; Ra'd, 3-4; Nahl, 11-13, 65, 67-69, 79; Enbiya, 33; Furkan, 61; Şuara, 8; Neml, 86, 88; Ankebut, 44, 63; Rum, 22-24; Lokman, 10, 29-31; Yasin, 38; Şura, 33; Fussilet, 11; Casiye, 4-5, 13; Zariyat, 20; Hadid, 17; Nuh, 16.

şekillendirmekte; yağmuru salt bir fiziksel olay olmanın ötesine taşıyarak, bu fiziksel olayın meydana gelmesini sağlayacak bir kozmolojik düzen kuran Allah'ın, insanlara bir armağanı olarak nitelendirmekte ve yağmurdan söz edişinin amacını da bu şekilde belirlemektedir. Zira Kur'an'a göre yağmur; buharlaşan suyun soğuk hava tabakasına çarpması sonucu oluşan salt bir fizik olayının çok ötesinde, deruni, teolojik ve teleolojik bir anlam boyutuna²⁰ sahiptir.

Kur'an açısından yağmurun fizik, nasıllık boyutundan çok amaç, neden boyutu, 'Allah'ın rahmeti' oluş nitelik ve özelliği önde gelmektedir. Başka bir ifadeyle, Kur'an'da zikredilen varlıkların tümü dini alana çekilerek, dini alanla ilişkilendirilerek ve manevi boyutuna sürekli atıfta bulunularak anlatılmaktadır. Verilen örnekte de tasvir edici, bilgi verici değil, din merkezli ve anlam kazandırıcı bu üslup yapısını görmek mümkündür. Kur'an'da varlıklara ve çeşitli bilgilere, daima manevi anlamlar yüklenmektedir.

Kur'an'da çok geniş konu zenginliği içerisinde, bazı hikmetlere binaen, ilahi iradenin murad ettiği ölçüde birçok bilgi ve ilmi hakikatler, çeşitli ayetlerde yer almaktadır²¹. Bu bilgilere, bilimsel hakikatlere yer verilmesinden maksat, salt belli bir bilimi ayrıntılarıyla öğretmek değil, insanı düşündürmek, kendini ve çevresini gerçek anlamda algılamasına ışık tutmak, böylece Rabbinin doğru tanınmasına (marifetullah) yardım etmek, doğruya yönlendirmek, yanılğı içinde olanlara da kurtuluş yollarını göstermek, bir ölçüde düşündürmek, tabiat varlıklarını, olaylarını, kevnî unsurları çeşitli yönleriyle incelemeye, araştırmaya sevk etmek ve buna benzer hususlardır²².

3. Kur'an'da Var Olan Bilgiler ve İçerikleri Üzerine

'Kur'an'da her şeyin bilgisinin var olduğunu, her konunun yer aldığını, Kur'an'ın her şeyi açıkladığını ve hatta Kur'an'ın genel prensipler çerçevesinde içerdiği her şeyi açıklamak için gönderildiğini' ifade eden ilgili ayetleri²³ anlarken şu husus çok önemlidir:

²⁰ Bilgi ve değerlendirme için bkz. Özsoy, Ömer, "Dinsel Bir Metin Olarak Kur'an'ın Bazı İfade Özellikleri", *I. Kur'an Sempozyumu*, Bilgi Vakfı Yay., Ankara-1994, s. 184-185. Daha geniş açıklama ve değerlendirme için ayrıca bkz. s. 181-185.

²¹ ez-Zerkani, II, 379-387; Yazıcı, "Kur'an'ın Çizdiği Hedefler Ve Günümüz Tefsir Araştırmalarında Bu Hedefleri Dikkate Almanın Önemi", s. 485-490.

²² 'İlmi Tefsir Ekolü' veya 'Bilimsel Yorumlama Yöntemi' hakkında daha geniş bilgi ve eleştiri için bkz. ez-Zehabi, II, 474-484, 485-494, 497-519.

²³ Al-i İmran, 138; En'am, 6, 38, 55, 59, 97-98, 126; A'raf, 32, 52, 174; Tevbe, 11; Yunus, 5, 24, 37; Hud, 1; Yusuf, 111; Ra'd, 1-2; İbrahim, 4, 52; Nahl, 44, 89; Kehf, 109; Nur, 34, 46; Rum, 28.

"Kur'an'ın her şeyi açıkladığını, açıklayıcı olarak indirildiğini ifade eden bu ayetlerini anlarken, Kur'an'ın tüm muhataplarına en doğruyu, hakkı ve hakikati gösterici / yol gösterici vasfı olan rehberliğini daima göz önüne almak gerekir. Elbette Kur'an, kainatta meydana gelmiş ve gelecek her şeyi bütün detaylarıyla açıklamamıştır. Fakat insanlar için gerekli olacak bütün genel prensipleri ifade etmiş ve her türlü yolu da göstermiştir. Onlara hangi zaman ve zeminde nasıl davranacaklarını, hangi hususları araştırmaya yöneleceklerini de özlü bir şekilde belirtmiştir. Mesela Kur'an, güvenlikle alakalı bir durumda konunun yetkililere aktarılmasını ve durumun onların değerlendirmesine havale edilmesini tavsiye etmektedir. İşte Kur'an bir ayetle belki tatbikatta binlerce, on binlerce hadise ve duruma açıklık getiriyor"²⁴.

İlgili ayet, Nisa suresinin 83. ayetidir²⁵. Kur'an'ın, insan düşüncesini hangi konulara yönlendirdiğini, dikkatleri nelere çektiğini anlayabilmek için önce Kur'an'ın düşünme, inceleme, tefekkür etme gibi anlamları karşılamak için kullandığı bazı kelimelerin içinde yer aldıkları ifadelere ve bunların siyak-sibakına²⁶ bakmakla işe başlamak daha doğru olacaktır. Söz konusu ifadelerin siyak - sibakını incelediğimizde Kur'an'ın, insanın aklını, düşüncesini, muhakemesini belli konulara yönlendirmekte olduğunu, zihni gayretlerini ve idrak melekelerini bu konulara teksif etmelerini istediğini görmekteyiz. Gerçekten Kur'an, muhataplarının araştırma ve incelemelerini bu konularda yoğunlaştırmalarını, çeşitli vesilelerle ve çoğu zaman emir²⁷ sigasıyla vurgulamaktadır²⁸.

²⁴ Albayrak, Halis, *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine-Kur'an'ın Kur'an'la Tefsiri*, Şule Yay., İstanbul-1993, s. 27-29; a.mlf., *Tefsir Usulü*, s. 62-65, 70.

²⁵ Bu ayetin meali şöyledir: "Onlara güven veya korkuya dair bir haber gelince hemen onu yayarlar; halbuki onu, Resule ve aralarında yetki sahibi kimselere götürselerdi, onların arasından işin içyüzünü anlayanlar, onun ne olduğunu elbette bilirlerdi. Şayet Allah'ın size lütuf ve rahmeti olmasaydı, pek azınız müstesna, şeytana uyup giderdiniz" (Nisa, 83).

²⁶ İlgili ayetler için bkz. Bakara, 3, 20, 173, 219, 255, 260, 266; Al-i İmran, 191; Nisa, 82; Maide, 75, 94; En'am, 50, 102; Tevbe, 78; Yunus, 24, 101; Hud, 107; Yusuf, 109; Ra'd, 3, 16; Hicr, 6, 9, 28; Nahl, 11, 44, 69; Enbiya, 23; Hac, 62; Ankebut, 5; Rum, 8-9, 21, 50; Lokman, 10, 30; Sebe', 23, 48; Fatır, 18, 44; Yasin, 11; Müminun, 68; Sad, 29; Zümer, 42, 62; Gafır, 21, 62, 82; Fussilet, 53; Şura, 11-12, 51; Casiye, 13; Muhammed, 24; Kaf, 6, 33; Haşr, 18, 21; Mülk, 12; Talak, 5; Tahrir, 3; Buruc, 16; İhlas, 1-4. *Bu ayetlerde Kur'an, bir yandan dikkatleri Allah'ın varlığı ve kudretinin belgelerini bünyesinde taşıması bakımından görünen varlık alemi (şehadet), görünmeyen gayb alemi ve insanın kendi iç dünyasına çekerken; öte yandan da yine Allah'ın okunan belgeleri olan ve insana en doğruyu, en iyiyi gösteren Kur'an'a çekmektedir. Bunun yanında Kur'an, Allah'ı çeşitli vesilelerle tanıtmakta ve O'nun niteliklerini anlatmaktadır (Uluhiyet).*

²⁷ Yunus, 101; Haşr, 18; Talak, 5.

²⁸ Albayrak, *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine*, s. 76-77, 80-81, 88-89.

Nisa suresinin 83. ayetinde Allah, insanlara güvenlikle alakalı her şeyi detaylarıyla açıklamamış; sadece onların böyle bir durumda nasıl davranacaklarını, ne yapmaları gerektiğini, özlü bir ifade ve yol göstermek suretiyle belirtmiştir. İşte Kur'an'ın bütün ayetleri ve açıklamaları bu kabildendir. Her konuda olduğu gibi bu konuda da Kur'an, ana ilkeleri ortaya koymaktadır. Bunlar da bilenlere sormak, istişare etmek, yetkililere durumu aktarmak veya götürmek, sonuçta olayı onların değerlendirmesine havale etmek ve gereğini yerine getirmek olarak Kur'an'da belirtilmektedir.

Ancak Kur'an, bazı hususi konuların ayrıntılarına da yer vermektedir. Kur'an 'Allah, tevhid, uluhiyet, insan, aile, toplum yapısı, ahlak, hukuk, Allah ile insan, Allah ile alem, insan ile insan, insan ile alem münasebetleri ve peygamber kıssaları' konularını detaylarıyla açıklamaktadır. Kur'an'ın ilgili beyanları, insanlar, toplumlar için rehberlik edici, yönlendirici ve aydınlatıcı bir mahiyet arz etmektedir. Bu anlamda Kur'an, kulluğun esaslarını belirtmekte, insanlara hadiseler ve topyekün hayata dair bir bakış açısı vermektedir.

Öte yandan onu, kulluğunu zedelemeyecek konularda da serbest bırakmaktadır ki, insanlara bahşedilen bu saha son derece geniştir. Öyleyse Kur'an'ın içerdiği her şeyi, bütün detaylarıyla açıklayan bir kitap olduğunu düşünmemiz doğru olmayacaktır. Kur'an'ın 'açık ve açıklayıcı' (el-Beyan) vasfını değerlendirirken onun, insanlar için sadece çok ehemmiyetli ve hayati konularda açıklamalarda bulunduğunu kabul etmek durumundayız²⁹. Bu özellik ve niteliği ile Kur'an-ı Kerim, "içinde hazır çözümlerin bulunduğu bir bilgi ambarı değil, kendisinden çözüm üretilen bir bilgi kaynağıdır. Çünkü onun yapısı ve üslubu veya kavramları ile aktarılan bilgiler, çözüm için gerekli yollara, düşüncelere yön verebilen ilkelere sahiptir"³⁰.

Kur'an-ı Kerim din kapsamında kulluk, ahlak ve hidayet konusu ile ilgili bilinmesi gerekli olan hemen her şeyi açıklamaktadır. Başka bir anlatımla Kur'an, ana hedefini gerçekleştirme açısından onda bulunması ve yer alması gereken hiçbir şeyi

²⁹ Bilgi ve değerlendirme için bkz. Albayrak, *Tefsir Usulü*, s. 64-65; a.mlf., *Kur'an'ın Bütünlüğü Üzerine*, s. 80-81.

³⁰ Bilgi ve tespit için bkz. Kırca, *Kur'an'a Yönelişler*, s. VII, 13. Daha geniş bilgi ve tahlil için ayrıca bkz. s. VII-XIII, 1-15, 213-235.

veya konuyu eksik bırakmadığını³¹ ifade etmektedir. 'Kitab'ın temel hedefleri açısından hiçbir şey eksik değildir.

Bu açıdan bakıldığında Kur'an'ın, insan aklının ulaşabileceği her şeyi içerdiğini, tüm bilimlerin Kur'an'da içerildiğini söylemek, Kur'an'a amacı, hedefi açısından yanlış bir konum tayin etmek ve doğruluğunu, bu yanlışlık içerisinde aramak anlamına gelecektir. Netice itibarıyla, modern dönemde bilimsel, kevnî veriler ışığında Kur'an'ın yeniden yorumlanması çabası, Batı bilim ve teknolojinin hızla ilerlediği, Batının etkin bir kültür olarak İslam dünyasına tesir ettiği; İslam toplumunun tarihinin en güçsüz döneminde olduğu bir süreç içerisinde ve savunma psikolojisinin ruh haliyle, başka bir ifadeyle tepkisel bir hareket olarak ortaya çıkmıştır. Kendi köklerine dayanarak, tabii bir seyir içerisinde gelişmiş bir hareket olmadığı için de birçok zaaf noktasını içererek gelişmek durumunda kalmıştır. İslam düşünce ve kültür geleneğinde, bir tefsir ve yorum yönelişi olarak var olan 'bilimsel yorumlama yöntemi' / 'ilmi tefsir hareketi', ifade etmeye çalıştığımız üzere, modern dönem Kur'an yorumunda gelişerek daha müstakil bir hale kavuşmuştur.

Kur'an'ın bu yöntemle yorumlanmasında, yorum sınırlarının zorlanması ve Batı biliminin değişken yapısının göz ardı edilerek, sunduğu veriler ile ayetlerin anlamının özdeşleştirilmesi, bu akımın en önemli iki çıkması / iki zaaf noktasıdır. Bu nedenle, Kur'an'ın sunduğu evrensel mesajın, sınırlı ve değişken bilgiler, veriler ışığında yorumlanmaması veya yorumlansa bile, yapılan yorumların kesinlik değerinin olmadığına sürekli vurguda bulunulması gerekmektedir. Kur'an'ın yorumlanmasında, onun seçmeci ve her şeyi bir amaç için kullanıcı yapısına özellikle dikkat edilmelidir. Aksi takdirde, amaçtan sapma kaçınılmaz olacaktır³². Kur'an'ın bütününe kapsayan nitelikte bir yaklaşımla, yorumda aşırı öznelliğin ve izafiliğin³³ kapısı açılmaktadır. Bazen bu yorumlamalar kurallarını, Kur'an'ın kendisinden değil, modern dönemin yanıltıcı olabilen verili durumlarından almaktadır. Dolayısıyla

³¹ En'am, 38, 59; Yusuf, 111; Nahl, 89.

³² Demir, *Kur'an'ın Yeniden Yorumlanması*, s. 97-107, 111-113. Daha geniş değerlendirme ve eleştiri için ayrıca bkz. ez-Zehabi, II, 485-494, 518-519; Şimşek, "İlmi Tefsir Üzerine", s. 199-204; a.mlf., *Günümüz Tefsir Problemleri*, s. 95-117; Kırca, "İlmi Tefsir Ekolünün Problemleri", s. 193-198; Cündioğlu, s. 148-176.

³³ Geniş bilgi ve açıklama için bkz. Kılıç, Sadık, "Nesnellikle Öznellik Arasında Yorum", *İslami Araştırmalar*, IX, 1996/1-4, s. 103-114.

yapılan yorumlamalar, Kur'an'la ilgili ancak Kur'an'dan kopuk bir tarzda yapılabilmektedir³⁴.

Değerlendirme ve Sonuç

İmanın temel esaslarından biri de Allah'ın peygamberlerine rehberlik, yol göstermek için indirdiği semavi ve kutsal kitaplara iman etmektir³⁵. Bu anlamda inanç prensiplerinin her biri diğer prensiplere sıkı sıkıya bağlıdır. Birini reddetmek diğerlerini de reddetmek anlamına gelir. Yüce Allah, bazı peygamberlere kitaplar, bazılarına da sayfalar (suhuf) indirmiştir. Bu kutsal kitaplar ve sayfalar, Allah'ın insanlara gönderdiği vahiyleri içerirler³⁶.

Kur'an-ı Kerim, insanlar, toplumlar için dini ve hidayeti bütünüyle içermektedir; insanların, dünya ve ahiret mutluluklarını sağlayan en mükemmel son kitaptır. O, önceki kutsal kitapların ilahi mesajlarını da özet olarak ihtiva etmektedir. Ancak beşeri, toplumsal muamele, ahkamı ilgilendiren hususlarda sosyal hayatın ve vakıanın gelişimine uygun olarak, bazı hükümlerde değişimler söz konusudur. Kur'an-ı Kerim inanç, ibadet ve ahlak prensiplerinin yanı sıra, toplumsal hayata dair birtakım kuralları da kapsamaktadır. Kur'an, ahkam ve muamele ile ilgili konulara da yer vermektedir.

Din ve hidayetin bütünü Kur'an'da mevcuttur. İnanç ve ibadet konularıyla ahlaki kurallar, Kur'an'da ayrıntılarıyla yer almaktadır. Ancak ana konular arasında yer almasına rağmen ahkam, muamele, yönetim ve ceza hukuku ile ilgili konular böyle değildir. Bu konularda, genel kaide ve temel esaslara yer verilmektedir. Çünkü sosyal vakıalar, sürekli 'değişim ve gelişim' olgularına açık bir yapıdadır.

Allah, Kur'an'ı göndermesi ve vahiy mahsulü olarak indirmesi itibarıyla, 'Uluhiyet, Rububiyet ve Ubudiyet' konularının ayrıntılarına geniş yer vermektedir. Tevhid konusu, delilleri, Allah'ın isimleri, sıfatları, inanç esasları, inanç grupları, Allah ile insan ve Allah ile alem münasebetleri de, 'Kur'an'ın Ana Konuları'ni oluşturmaktadır.

Allah, Kur'an'ın muhatabı olması nedeniyle ki, 'insan, bilim - bilgi, kıssalar ve ahlak' konularını da özellikle manevi boyutuyla detaylı bir şekilde açıklamakta; insanın psikolojik yapısı, evrendeki konumu, ahlaki erdemler, kıssalar, ibadet, insan

³⁴ Demir, Şehmus, *Mitoloji Kur'an Kıssaları ve Tarihi Gerçeklik*, Beyan Yay., İstanbul-2003, s. 115-116.

³⁵ Nisa, 133-136.

³⁶ Hadid, 25.

ile insan, insan ile alem münasebetleri gibi konuları da ayrıntılı olarak belirtmektedir. Öte yandan din, eğitim, ıslah, hidayet konularını fazla ilgilendirmeyen, insanın maddi yönüyle alakalı konuların ayrıntılarına girmemekte, ana hatlarıyla birtakım genel esaslara ve temel bilgilere yer vermektedir. Kuşkusuz insanın evren, bilgi ve evrendeki olaylarla ilişkileri, Kur'an'ın temel konuları arasında yer alır, ancak evren, evrendeki olayların ve varlıkların bizatihi kendileri, öncelikli hedefleri arasında değildir.

İnsanın nihai dönüş ve varış yeri olması nedeniyle, '*kıyamet, ahiret hayatı, cennet ve cehennem*' gibi konular da, Kur'an'da ayrıntılı olarak yer almaktadır. Bunlar da, amaç konular arasındadır.

Bu amaç / ana ve araç / tali konuları, Kur'an'ın hemen hemen bütün surelerinde, ana hatlarıyla bulmak mümkündür. Kur'an'ın ilgili konuları anlatım tarzı ve metodu da, sadece kendine özgü olup, harikuladedir. O, bu yönüyle de diğer kitaplara benzemez. Bu konular ve ayrıntıları, farklı surelerde yer almaktadır. Kıssalar konusu da böyledir. Farklı surelerde, değişik kıssalar yer alabildiği gibi, çeşitli surelerde aynı kıssanın, ayrı bir boyutu da yer alabilmektedir. Önemli olan kıssaların ibret ve öğüt alma yönleridir. Bu sebeple bir surede, birçok konu iç içe yer alabilmektedir. Her surenin genel ve odak bir konusu vardır, ancak bu, alışageldiğimiz konular nevinden değildir.

Amaç konularının yanında, araç konular da iç içe bulunabilmektedir. Bu husus sadece Kur'an'a özgü bir anlatım metodudur. Bu ifade ve anlatım tarzını, konularının tertibini, çeşitli surelerde iç içe oluş hikmetini, Kur'an'ın temel hedefiyle alakalı bir husus olarak değerlendirmek ve izah etmek mümkündür. Bu çerçevede Kur'an'ın öncelikli hedefi, muhatabı olan tüm insanları salt bilgilendirmek değildir, onun temel hedefi hidayettir, ıslahıdır, istikamettir: tüm insanlara rehberlik yapmak, onlara yol göstermek³⁷, düşüncelere yön vermek, yollarını aydınlatmak, insanları bilgilendirirken eğitmek ve eğitirken de düşündürmektir.

Kur'an-ı Kerim tüm insanlığın hidayeti için, dünya ve ahiret bahtiyarlığının yollarını göstermek üzere, Allah tarafından vahiyle gönderilmiş kutsal kitaptır. Kur'an bu ana gayeyi gerçekleştirmek için yerine göre bilgilendirir, eğitir, yerine göre de düşündürür, yön verir, yolları aydınlatır ve rehberlikte bulunur³⁸.

³⁷ Kırca, *Kur'an'a Yönelişler*, s. VII, 1, 13.

³⁸ İlgili ayetler için bkz. Bakara, 1-2, 185; Al-i İmran, 138; Nisa, 174-175; Maide, 15-16; İbrahim, 1, 52; Nahl, 89; İsrâ, 9, 82; Neml, 1-3; Lokman, 1-3.

Netice olarak, diğerkutsal kitaplara iman da, Kur'an-ı Kerim'e iman etmekte düğümlenmektedir. Kur'an'da anlatılanlara iman eden, diğerkitaplara da iman etmiş olur. Çünkü Kur'an-ı Kerim, önceki kutsal kitapların ilahi mesajlarını ve hükümlerini de özet olarak içermektedir. Onların üzerinde musaddık, müheymin ve hakimdir³⁹. Kur'an'da diğersemavi, kutsal kitaplardan söz edilmekte ve onlar hakkında birtakım bilgiler verilmektedir⁴⁰. Ayrıca Kur'an'a iman etmek, ana hatlarıyla onun muhtevasını, metin tertibini, içerdığı çeşitli bilgilerini, kıssalarını, temel konularını bilmeyi ve anlamayı da gerektirir. Başka bir ifadeyle, Kur'an'ı anlamak, bunları idrak etmeye bağlıdır. Bu husus en azından ona iman etmenin, inananlara yüklediği bir görev ve sorumluluktur⁴¹.

³⁹ Maide, 45-47.

⁴⁰ Bakara, 75; Al-i İmran, 50, 78; Maide, 13, 15-16, 45-47; Fetih, 29.

⁴¹ Bilgi ve açıklama için bkz. Şimşek, *Kur'an'ın Ana Konuları*, s. 7-12, 127-132, 309-314.